

# HOOGTIJ DER ZINDELIJKH



De verordening is aangeplakt: Broek weet wat het te doen heeft.

## Een dorp onder sierzand bedolven

**W**eer is het hoogtij der zindelijkheid gevierd in het zindelijkste aller vaderlands-zindelijke dorpen: Broek in Waterland. Broek is een mooi, welvarend dorp aan de weg van Amsterdam naar Monnikendam, midden in de oneindige ruimte van het lage land. Het legert zijn deels nog houten

huizen en het achttiende-eeuwse kerkje met zijn stopnaaldspits om het oude Havenrak heen, dat als een reusachtige spiegel in deze kleine wereld het licht van de hemel gevangen houdt. De bevolking van Broek heeft de roep van onovertroffen zindelijkheid en deze vindt haar hoogtepunt en bevestiging in de jaarlijkse schouw van straten en erven, die op het eind van de herfst ge-

houden wordt. Dan verschijnt aan de pui van het kleine gemeentehuis de mededeling, dat de ingezetenen onverwijld dienen over te gaan tot het reinigen en wieden van stoep, straat en erf en deze na afloop met helderwit zand hebben te bestrooien. Op de vastgestelde tijd zal dit alles door de hoogste gemeentelijke autoriteiten worden gecontroleerd. Op nalatigheid staat een straf van ten hoogste twee maanden gevangenis, subsidiair driehonderd gulden boete.

Deze bepaling in de plaatselijke politieverordening, zelfs in ons brandheldere Nederland wel uniek, is al eeuwenoud en stond reeds te lezen in de oude keuren. Dit controleren der openbare zindelijkheid had vroeger iedere maand plaats, maar is tenslotte vastgesteld op eenmaal per jaar. Maar dan is het ook ernst en al dagen tevoren is Broek in de weer om de geringste ongerechtigheid van straat en erf te verwijderen. Men krabt en wiedt en veegt en wanneer alles er uitziet „om van te eten“, gaat er de laatste morgen voor de schouw het witte zand overheen. Dat is tevoren bij de bewoners uitgevent, emmers vol, en ook de gemeente zelf heeft er een flinke voorraad van ingeslagen. Want alle gemeentegrond moet zij zelf reinigen en met zand bedekken. En zo kan men half Broek in actie zien, jong en oud, om zowel hun erf als de openbare weg met een dunne laag zilverwit zand te bedekken, een wonderlijk gezicht: alsof overnacht het hele dorp is ingesneeuwd.

Op het uur van de schouw verschijnt dan de burgemeester, vergezeld van een van zijn wethouders, en zij gaan heel het dorp rond, de kom en de

buitenwegen, waarbij niets hun ontgaat. Blijkt een ingezetene op een of andere manier in gebreke te zijn gebleven, heeft hij bijvoorbeeld ordinaair duinzand gebruikt in plaats van de voorgeschreven kwaliteit, dan krijgt hij een waarschuwing en nog een week de tijd om het in orde te brengen. Want acht dagen later volgt de her-schouw en als het dan nog niet deugt, wordt een overtreding geconstateerd: een misdad tegen de gemeenschap, en al zal het nu niet dadelijk op twee maanden uitdraaien, er staat dan toch straf en boete op. Maar meestal is de zaak wel in orde. Zindelijkheid is in Broek een tweede natuur geworden.

Behalve door dit heldere aanzien is Broek in de loop der tijden bekend geworden om zijn legendarische rijkdom. Het is thans een dorp van zestienhonderd inwoners, dat zich in hoofdzaak op veeteelt toelegt. Maar vroeger, in de tijd van de Republiek, is het een centrum van graanhandel geweest en woonden er tal van kooplui, die eigen schepen lieten varen op de Oostzee. Die schepen voeren uit van Amsterdam, waar de Broeker handelaren ook hun pakhuizen hadden. Want Broek zelf ligt niet aan zee. Wel grenst de gemeente thans aan het IJselmeer en is er zelfs een heel klein haventje, buitendijks, even ten noorden van Uidam, waar het zestal kustvissertjes fier de initialen B. i. W. voert, maar dit heeft niets meer uitstaande met de eigen vloot, die Broek ooit heeft gehad. In elk geval hadden die van Broek de faam machtig rijk te zijn. De Engelsman John Sinclair meldt in 1786, dat tal van inwoners meer dan twintigduizend pond „waard“ waren, terwijl



één vrouw op het dorp zelfs op meer dan tweehonderdduizend pond werd geschat, een kapitaal, dat zich door erfenissen had opgehoopt. Die vrouw heeft nog in onze tijd van zich doen spreken: het was de befaamde Neeltje Pater, wier bezit na haar dood onverdeeld zou zijn gebleven, zodat honderden vermeende erfgenamen zich nog in de dertiger jaren hebben verenigd in een wanhopige greep naar dit fortuin, ergens in het luchtledige.

Napoleon heeft tijdens zijn bezoek aan ons land ook Broek in Waterland bezocht. In een geheim politierapport, aan de keizer uitgebracht, werd geconstateerd, dat Broek verschillende millionnaires telde, die echter vanwege hun beleggingen in dat land zeer Engelsgezind waren. Een van hen, Dirk Ditmarsch, werd beschouwd als de rijkste man van heel Holland. Hij had in het dorp een paleis laten zetten, de belangstelling van de keizer waardig, *digne de l'attention de Sa Majesté*. En tot in Frankrijk ging het gerucht, dat in de Broeker woningen de lambrizeringen waren ingelegd met gouden dukaten, evenals trouwens de lijsten der kostbare schilderijen. In sommige streken van Frankrijk bestaat nog de uitdrukking: *Je ne suis pas de Brouck!* Ik ben niet van Broek, waarmee men zeggen wil: ik ben niet schatrijk!

De weelde der Broeker huizen zal wel schromelijk overdreven zijn geweest. Stellig waren de Broeker kooplui rijk, maar zij hebben gewoond in de mooie, maar heel bescheiden houten huizen van het type, dat men nog hier ziet en welker voornaamste rijkdom hun legendarische properheid is.



# HEID IN BROEK



Voor zover het gemeenteground betreft, zorgt de plaatselijke overheid er voor zelf het voorbeeld te geven.  
Dus ook hier: zand er over.

de jaarlijkse schouw.

Ook de oude straatlantaarns, nog op een stenen voet, krijgen een extra-beurt.



Ook de bestrating van de eigen erven wordt zorgvuldig gereinigd en met zilverwit zand bedekt.





*Jong en oud, dus ook dit Broeker broekje, helpt mee om het dorp te prepareren voor de jaarlijkse schouw.*







*Burgemeester Paul en wethouder de Boer  
inspecteren de zindelijkheid.*



*Ook de oude straatlantaarns, nog op een stenen voet, krijgen een extra-beurt.*

